

שפת אמת

המבואר

פר' ואתחנן

מבואר על ידי
הרה"צ רבי פישל וינגרטן זצ"ל

התוכן

תרל"ד: המעלה של תפילה בזמנה	עמ' ג
האהבה הגנוזה בלב כל איש ישראל	עמ' ז
מעלת העבודה מאהבה	עמ' ט
תרמ"א תרמ"ב: הטעם שביקש משה רבינו מתנת חינוך בדיוקא	עמ' י
תרמ"ג: החילוק בין תורה לתפילה	עמ' טו

להשיג מדי שבוע לתרומות, הערות והארות

ארץ הקודש: 03-7200159

ארה"ב: 718-9260874

9260874@GMAIL.COM

לשמיעת השיעורים בטלפון:

0732951385

בארה"ב (קול הלשון): 7183952440/3/1/2/9

יסוד החסידות

במדרש תפילה ערב ובוקר וצהריים כו', ובגמרא לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, אף כי לכאורה נראה עיקר מצות התפילה שיבקש אדם כל הצריך לו בעתו, אך למדונו רבותינו ז"ל כי התפלה הקבוע בכל זמן מקובלת וחביבה ביותר, והענין כי עיקר התפלה להמשיך חיות חדשות אל הטבע שהוא הזמן, וזהו ענין סידור שבחו של מקום כי כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו, ומעשה בראשית הן שבחו של מקום, רק שבתוך הטבע אינו נגלה מלכותו יתברך, והאדם צריך למצוא הארות המתגלים לעתים, ולסדר כל הנבראים להיות כולם מעידין על מלכותו יתברך, והכל תלוי באדם כפי מה שמסדר מחשבות לבו וכל קומתו להיות מסודר בו שבחו של מקום ומלכותו יתברך, כמו כן נמשכים אחריו כל הנבראים, ועל זה תיקנו חז"ל בכל יום ברכות והודאות ופסוקי דזמרה ליישר ולסדר כל מעשה בראשית, ועל ידי זה הבירור מתחדש שורש החיות שלמעלה מהזמן והטבע לכן זמני תפלה כשנשתנה הזמן ערב ובוקר וצהריים, והיא עצמו סמיכות גאולה לתפלה שזהו סידור ש"מ הוא גאולה שנקודה חיות הוא בגלות תוך הטבע והזמן, וכשיוצא מזה הגלות על ידי עבודת בני ישראל, שמהאי טעמא מזכירין בכל יום יציאת מצרים שבכל יום יש התגלות ויציאה מן הטבע לכל עובד ה' יתברך, הגדול לפי גדלו והקטן כו', והכל תלוי באדם, ועל ידי זה נפתח שער התפלה כענין אם שמוע בישן תשמע בחדש.

ואפשר לומר שזה גם כן ענין שבת וימי המעשה כי בששת ימים עשה ה' שמים וארץ הוא בחינת שבחו של מקום, וגם בעבודת האדם במלאכות ועשיות גשמיות, כדכתיב ששת ימים תעשה כו', והוא לסדר דברים הצריכים סידור והוא הטבע ומעשה בראשית, ועל זה נאמר כבוד מלכים חקור דבר, ושבת הוא בחינת תפלה והתחדשות ובא הארה מעולם העליון כי בכל שבת יש גאולה שהיא מעין עולם הבא, ועל זה נאמר שם כבוד אלקים הסתר דבר, וכפי הסידור שבחו של מקום בחול כן בא לבחינת גאולה ותפלה בשבת.

ואפשר זה הטעם שכתוב בפוסקים שבשבת אין קפידא לסמיכות גאולה לתפלה, כי שבת עצמו הוא גאולה ותפלה כנ"ל, כמו שאין צריך תפלין שהם עצמם אות כנ"ל, ובחול בא על ידי עבודה שבלב זו תפלה, שעל ידי עבודת האדם ליישר לבבו, שזה עיקר שבחו של מקום מה שבני ישראל מיישרים לבם לה' יתברך, כדכתיב ישראל אשר בך אתפאר, וזה הסימן אם כיון לבו לתפלה כו', ועל ידי זה בא גאולה שמתגלה מקור הפנימיות ושורש החיות, כדכתיב שם יבש וכו' ציץ ודבר אלקינו יקום כו' כמו שכתבתי במקום אחר.

ומה שכתוב בשבת וזכרת כי עבד כו' על כן צוה כו' לעשות כו' השבת, המהר"ל פירש שזה טעם על שהשבת מיוחד לבני ישראל דוקא, אך גם בקידוש אומרים זכר ליציאת מצרים, והוא כנ"ל, שבשבת יש בחינת גאולה שמתגלה התחדשות תוך הטבע כנ"ל.

לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל ז"ל המדרש (דב"ר ב, א) יכול יהא מתפלל שלשתן כאחת, כבר פירש בדניאל (דניאל ו) וזימנין תלתא ביומא הוה ברך על ברכוהי ומצלא ומודא קדם א-להיה, יכול יהא מתפלל בכל שעה שירצה, כבר פירש דוד (תהלים נה) ערב ובוקר וצהריים אשיחה ואהמה וישמע קולי, יכול יהא תובע צרכיו ויוצא לו כבר פירש שלמה (מלכים א' ח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה. רנה זו קילוסו של הקב"ה ותפלה לצרכיו של אדם.

אף כי לכאורה נראה עיקר מצות התפילה שיבקש אדם כל הצריך לו בעתו הרה"ק מרוז"ן ביאר את ענינה של זמן תפילה, כ לפני חטא אדם הראשון היה העולם מזוכך, אך אחרי חטא אדם הראשון נתגשם העולם, עד שבא אברהם אבינו וזיכך את זמנה של תפילת שחרית, ויצחק תיקן את זמנה של תפילת מנחה, ויעקב אבינו תיקן וזיכך את זמנה של תפילת ערבית, (וסיים שצדיקים שהם מזוככים יש להם כח להתפלל גם בזמנים אחרים). ואנשי כנסת הגדולה הכניסו בתפילותיהם הקבועות את כל הכוונות הראויות שעל ידם תתקבל התפילה.

אך למדונו רבותינו ז"ל כי התפלה הקבוע בכל זמן מקובלת וחביבה ביותר יש חביבות מיוחדת בכל זמן לאותה תפילה שנקבעה לאותו הזמן המיוחד לה אע"פ שבאמת עצם ענין התפילה בוודאי שייך בכל עת שעל

טעם חביבות
התפילה בזמנה

תכלית התפילה
להמשיך החיות
אל הזמן

זה נאמר ערב ובוקר וצהרים ושיחה ואהמה - וישמע קולי, והענין כי עיקר התפלה להמשיך חיות חדשות אל הטבע שהוא הזמן במקו"א אומר השפת אמת שעיקר חשכות הטבע היא הזמן, דהיינו שעיקר התגלות הטבע כמו שהוא טבע המחשיך על גילוי אלקותו ית' הוא הזמן, כי הזמן מורה על השינוי, שהרי זה ענין הזמן המורה על השינוי בין שעה לשעה ובין יום ליום.

שבחו של מקום
לגלות אלקותו
בעולם ובטבע

וזהו ענין סידור שבחו של מקום כי כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו, ומעשה בראשית הן שבחו של מקום עיקר השבח של הקב"ה שהוא מקומו של עולם, הוא לגלות איך שבתוך הטבע ובתוך המקום מתגלה אלקותו שעל שם זה נקרא מקומו של עולם, ועל זה עצמו נאמר כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו דהיינו על הטבע בעצמו שכולל בתוכו את המקום והזמן, ואם תאמר א"כ כיון שנברא לכבוד הבורא, א"כ למה אינו נגלה כבודו ית'? רק שבתוך הטבע אינו נגלה מלכותו יתברך כלומר אע"פ שבוודאי אלקותו ית' קיים בתוך הטבע, מכל מקום אינו בהתגלות, והאדם צריך למצוא הארות המתגלים לעתים האדם צריך למצוא את אותם ההארות המתגלות מזמן לזמן ובתוך הזמן על ידי הזמנים המיוחדים, שדווקא על ידם מתגלה ההארות שבתוך העולם בתוך הזמן, שהם המקראי קודש ושבת בפרט, ולסדר כל הנבראים להיות כולם מעידין על מלכותו יתברך, האדם הוא נזר וכתר כל הברואים, ותפקידו הוא לסדר את כל הנבראים להכניס בתוכם את גילוי אלקותו ית', ולכן נתנו לאדם את הזמנים המיוחדים ששם מאיר הלמעלה מהטבע, ותפקידו של האדם הוא לקחת זמנים אלו, ולהאיר אותם בתוך העולם והבריאה עד שיהיו כולם מעידין על מלכותו ית', כי זמנים אלו ושבת בפרט נקראים עדות על מציאותו ית', וכן ישראל נקראים עדות עליו ית' (כמאמר המדרש שלשה מעידין זה על זה שבת וישראל והקב"ה), ובצירוף ישראל והזמנים המיוחדים האלו נתגלה אלקותו ית' בעולם.

עיקר גילוי
האלקות הוא
בתוך לבו של
אדם

והכל תלוי באדם כפי מה שמסדר מחשבות לבו וכל קומתו להיות מסודר בו שבחו של מקום ומלכותו יתברך על האדם לסדר גילוי מלכותו בכל פרט ופרט מכוחות הנפש שלו, להשליט בהם את רצון הבורא, וזה ענין סידור הכוחות שהם למעלה מהטבע והמקום והזמן בתוך הזמן שהוא הבריאה, כמו כן נמשכים אחריו כל הנבראים וכדאי' בפרשת השבוע וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ כו' שכל שתכניס במוחך ולבך כי ה' שהוא השם שלמעלה מהטבע הוא האלקים שבתוך הטבע, אזי יהיה גילוי האלקות בפועל בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, וכידוע המעשה מרבי חנינא שכשמשפח רצתה לקחת אדמה מתחת רגליו לכשפו אמר אין עוד מלבדו כתיב ומקשה הגמ' והלא איתא למה נקרא שם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה ומת' הגמ' שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה ולכאורה אינו מוכן, האם אכן יש לכשפים כח או שאין עוד מלבדו, ואנו רואים מכך שהנהגה של אין עוד מלבדו מתגלית באדם שמתנהג באופן של הנהגה כזה שהכניס בתוכו את הדעת של אין עוד מלבדו.

פסוקי דזמרה
שהיא התבוננות
אלקותו
במציאות
הנבראים

ועל זה תיקנו חז"ל בכל יום ברכות והודאות ופסוקי דזמרה ליישר ולסדר כל מעשה בראשית כמו שאנו אומרים במזמור הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים כו' וכן המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובהלולים אלו אנו מגלים את אלקותו ית' בפרטי כל הנבראים, ועל ידי זה הברור מתחדש שורש החיות שלמעלה מהזמן והטבע לכן זמני תפלה כשנשתנה הזמן ערב ובוקר וצהרים כשאדם מגלה אלקות בכל פרט ופרט ממעשיו בדעת חזקה שהקב"ה הוא הכל, אזי מתגלה ההארה הנשגבה הזאת של למעלה מהטבע בהטבע, כי הרי תכלית כל הטבע הוא רק כדי שהיהודי יברר זאת וכשיהודי מברר זאת אזי מתגלה זאת בפועל, כמ"ש האר"י הק' שכל תפילה ותפילה בין בימי החול והן בימי השבת יש בה חיות מיוחדת שאין בשום תפילה אחרת וכן כל איש מישראל יש לו חיות אחרת בתפילה.

הגאולה היא
גילוי אלקותו
שהיא היציאה
מהגלות

והיא עצמו סמיכות גאולה לתפלה כדאי' במדרש (דברים פרשה ב) הלכה אדם מישראל שהיה קורא את שמע מהו שיהא לו מותר להמתין אחר ק"ש ואח"כ יתפלל? כך שנו חכמים שלשה תכופות הן תכף לסמיכה שחיטה תכף לנטילת ידיים ברכה תכף לגאולה תפלה. ומי שהוא עושה כן מהו מתן שכרו, אמר רבה בר אבהו אם סמך ושחט יהא מובטח שקרבנו נתקבל, ואם נטל ידיו ובירך מיד יהא מובטח שלא יהא שטן מקטרג בסעודתו, ואם קרא ק"ש ונתפלל מיד יהא מובטח שתפלתו נשמעת, שזהו סידור שבח מקום, הוא גאולה שנקודה חיות הוא בגלות תוך הטבע והזמן וכשיוצא מזה הגלות על ידי עבודת בני ישראל, שמהאי טעמא מזכירין בכל יום יציאת מצרים, שבכל יום יש התגלות ויציאה מן הטבע לכל עובד ה' יתברך, הגדול לפי גדלו והקטן כו', כדאי' בתניא קדישא שיציאת מצרים היא יציאת הנפש ממאסר הגוף, וידוע שהגוף הוא התלבשות הטבע באדם, ועיקר הגשמיות הוא הטבע והזמן, ועל ידי שמסדר שבחו של המקום מוציא מהגלות את נקודת החיות שבאותו מקום זמן ונפש אל הגילוי וזה ענין סמיכות גאולה לתפילה, והכל תלוי באדם, ועל ידי זה נפתח שער התפלה כענין "אם שמוע בישן תשמע בחדש", כלומר אם תשמע ותמצא את אור הבינה הנקרא שמיעה, שהוא החיות בתוך הטבע שהוא בחינת 'ישן' מפני שנראה שאין בו התחדשות, אזי ממילא יהיה לך את מעלת ה' תשמע בחדש" שהיא ההתחדשות שלמעלה מהטבע.

חול בחינת
גאולה ושבת
בחינת תפילה

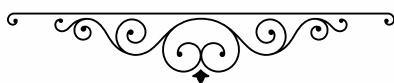
ואפשר לומר שזה גם כן ענין שבת וימי המעשה ומבאר מה הנ"מ בין שבת לששת ימי המעשה כי בששת ימים עשה ה' שמים וארץ (שמות לא יז) הוא בחינת שבחו של מקום לגלות את החיות אלקות - שבחו של מקום - שבתוך הטבע והזמן, וגם בעבודת האדם במלאכות ועשיות גשמיות, כדכתיב (שם לה ב) ששת ימים תעשה כו', והוא לסדר דברים הצריכים סידור והוא הטבע ומעשה בראשית, ועל זה נאמר (משלי כה ב) כבוד מלכים חקור דבר ענין החקירה הוא שנכנס לתוך הענין לעומקו ומוצא את הפרטים הגנוזים שבו, ושבת הוא בחינת תפלה והתחדשות תפילה עם התחדשות, כידוע שיש ד' שעות ביום שצריכים להתפלל ומד' שעות אלו בו' ימי המעשה נעשה השבת שיש בו כ"ד שעות (בני יששכר), ובא הארה מעולם העליון כדאי' בפע"ח (שער התפלה ועוד), כי בכל שבת יש גאולה שהיא מעין עולם הבא בשבת נתגלה הלמעלה מהטבע בתוך הזמן כי השבת היא אחת משבעת ימי הבריאה אבל הארתה היא למעלה מהטבע והיא הנותנת כח לכל שאר ימי המעשה כידוע דברי האור החיים הק' פ' בראשית, ועל זה נאמר שם כבוד אלקים הסתר דבר חקירת דבר היא האור פנימי המתגלה בימי החול, ובשבת הוא האור המקיף המכוסה מרוב השגתו ודווקא הוא המאיר בכל ההסתרות (מכיון שאינו מלוכש בתוך הטבע), וכפי הסידור שבחו של מקום בחול כן בא לבחינת גאולה ותפלה בשבת כמ"ש מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, שמי שטרח וחקר בימות החול למצוא אלקותו ית' זוכה למצוא בשבת את האור הגאולה שלמעלה מהטבע.

שבת עצמה
יש בה מציאות
סמיכות גאולה
לתפלה

ואפשר זה הטעם שכתוב בפוסקים (או"ח סי' קי"א) שבשבת אין קפידא לסמיכות גאולה לתפלה וז"ל הרמ"א (שם סעיף א') וי"א הא דצריך לסמוך גאולה לתפלה, היינו דוקא בחול או ב"ט, אבל בשבת א"צ (פי' דטעמא דבעינן למסמך גאולה לתפלה, משום דכתיב יענך ה' ביום צרה (תהילים כ, א) וסמך ליה יהיו לרצון אמרי פי (תהילים יט, טו), ושבת לאו זמן צרה, כי שבת עצמו הוא גאולה ותפלה כנ"ל שבשבת באה ההארה מהעולם העליון לתוך העולם שזה עצמו בחי' יחוד יסוד ומלכות הנרמז בסמיכת גאולה לתפילה, כמו שאין צריך תפלין שהם עצמם אות (מנחות לו: כנ"ל, שהרי זה עניינה של תפלין - וראו כל עמי הארץ את שם ה' הנקרא עליך ויראו ממך, כי היא מגלה את שם ה' המוסתר בתוך הגוף, ובחול בא על ידי עבודה שבלב זו תפלה, שעל ידי עבודת האדם ליישר לבבו שזה תכלית הבריאה שנאמר והאלקים עשה את האדם ישר, שזה עיקר שבחו של מקום מה שבני ישראל מיישרים לבם לה' יתברך, כדכתיב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר וכמאמר המגיד הק' בטעם מה שנקראת בחינת

התפארת בשם ישראל, ע"ד מאמרם ז"ל תפארת גופא, שעיקר שבחו של מקום הוא מה שישראל עובדים אותו ית"ש בתוך הגוף, וזה הסימן אם כיון לבו לתפלה כו', ועל ידי זה בא גאולה שמתגלה מקור הפנימיות ושורש החיות שמתגלה בתוך ההרגשים והמידות שהוא בחינת הזמן שיש בו שינויים - ההארה של מוחין שהיא למעלה מהזמן, כדכתיב שם (מ ח) **יבש וכו' ציץ ודבר אלקינו יקום כו' כמו שכתבתי במקום אחר לעיל תרל"ג.**

ומה שכתוב בשבת (דברים ה יד) וזכרת כי עבד בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם כו' על כן צוה כו' לעשות כו' השבת, המהר"ל פירש (גבורות ה' פמ"ה) שזה טעם על שהשבת מיוחד לבני ישראל דוקא וזלה"ק שם "זכור את יום השבת לקדשו וגו' כי ששת ימים עשה ה' כו', ובשמות (כ) ובפרשת ואתחנן (דברים ה) נאמר במקום כי ששת ימים עשה ה' וגו' וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' פי' זה כי בדברות הראשונות בא להזהיר על השבת, ונתן סבה לקדושת השבת בשביל שבששה ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ גו', ובדברות השניות נחן טעם למה ישראל נצטוו דוקא על השבת ולא אומה אחרת". וכוונתו היא שכמו שששת ימי המעשה יש בהם יום נוסף שהוא השביעי שמחוץ לטבע, כך ישראל הם בתוך העולם אבל יש בהם את המעלה של חוץ לטבע. וענין זה מפורש יותר בתפארת ישראל (פרק מד) זכור הוא מצות עשה לזכור את יום השבת, והזכירה הזאת הוא מורה על מעלת שבת ולכך יזכור אותו, ומה מעלתו של שבת כי מה יום מיומים, ואמר כי בודאי יש יום מיומים כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו', וזהו מעלת השבת מבין שאר הימים שהוא יום מקודש משאר הימים, ובמצות זכור לא שייך הטעם וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' כי זה אין טעם כלל אל מעלת ומדרגת השבת על שאר הימים, ולפיכך הוצרך לתת טעם כי ששת ימים וגו' ואצל שמור שאינו רק לא תעשה שלא יעשה מלאכה נתן טעם למה שאמר שמור שיהיו נזהרים ישראל בשמירתו ושלא יחללו אותו יותר מכל העמים, ואל דבר זה צריך טעם שמאחר שהשם יתברך ברא עולם בששה ימים ונח ביום השביעי ראוי שיהיו כל הנמצאים שומרים השבת כי אין זה מגיע לישראל בלבד, ועל זה נתן טעם וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים כלומר כי השבת מתיחס לישראל דוקא כו'". **אך גם בקידוש אומרים זכר ליציאת מצרים, והוא כנ"ל, שבשבת יש בחינת גאולה שמתגלה התחדשות תוך הטבע כנ"ל.**

והפרטים איך לבוא לקיום המצוה הוא בחינת תורה שבעל פה לכן חביבים דברי סופרים כו', ודברי חכמים הם הקדמות איך לבוא לקיים מצות המפורשין בתורה כי דברי התורה נאמרים לאדם השלם שיש בו השלימות שיכול להשיג מעצמו והוא תורה שבעל פה כנ"ל, ואף שקשה לצייר לקיים בכל לבבך, מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם כנ"ל.

[מה] שאמרו חז"ל ברכות כד ב המשמיע קולו מקטני אמנה, קשה מה יתרון אמונה שהשם יתברך שומע קול בלחש או בקול שניהם שוים, וי"ל הפירוש מה שסומך על מעשיו בגופו להשמיע קולו הוא מקטני אמנה, שצריך לידע שהכל בכח השם יתברך שנותן לו כח להתפלל לפניו כנ"ל].

קושיית המפרשים בשם הרמב"ם על מצות ואהבת וכדומה איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם כו'. והאמת כי הקושיא היא עצמה התירוץ שמזה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להשם יתברך בכל לבו ונפשו ורק שנטמן בעומק הלב, ושל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה על זה נאמר (מגילה ו ב) 'יגעתי ומצאתי כו' ובספרי והיו הדברים כו', למה נאמר לפי שנאמר (שם ה) ואהבת כו' איני יודע כיצד אלא מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם כו' פירושו כנ"ל, שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו, ועל זה נאמר חיי עולם נטע בתוכנו, והכלל שכל מצות שבתורה הם כללים

קושיית המפרשים בשם הרמב"ם על מצות ואהבת וכדומה איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם כו' ידוע שהאהבה והיראה בעניני העולם בין אדם לחבירו הם מציאות שאי אפשר להכריחה, ואדרבה על ידי ההכרח לאהוב ולירא שלא מצד האמת נהפך להיות ההפך. והאמת כי הקושיא היא עצמה התירוץ, שמזה נלמד שיש **בטבע כל איש ישראל לאהוב להשם יתברך בכל לבו ונפשו** אם התורה הקדושה מצוות אותנו ואהבת, ומי הוא שיוודע מה מונח בלב איש ישראל כהקב"ה שבראו, על כרחך שכן הוא המציאות שיש בו אהבה, ורק שנטמן בעומק הלב, ושל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה על זה נאמר (מגילה ו ב) 'יגעתי ומצאתי כו' באמת גם הרצון והתשוקה הם דרגה מסויימת של אהבה, כי מי שרוצה לרצות ולאהוב גם הוא בכלל אוהב יחשב, ונמצא שעל ידי הרצון לאהוב שהוא הלבוש והגילוי של האהבה האמיתית - מתגלה האהבה האמיתית שבלב.

ובספרי והיו הדברים כו' למה נאמר לפי שנאמר (שם ה) ואהבת כו' איני יודע כיצד, אלא מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם כו' פירושו כנ"ל כלומר שעל ידי שתתן הדברים אל לבך להשתוקק ולאהוב, שזה הוא הציווי שכתוב בקריאת שמע, על ידי זה תבא לאהבה האמיתית שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו, ועל זה נאמר חיי עולם נטע בתוכנו החיים היא האהבה שעליה נאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, וזה הוא החיים שנטע הקב"ה בתוכינו.

והכלל שכל מצות שבתורה הם כללים והפרטים איך לבוא לקיום המצוה הוא בחינת תורה שבעל פה התורה שעל פה היא אמצעי לבא לקיום המצווה למעשה בפועל ממש, לכן חביבים דברי סופרים כו', ודברי חכמים הם הקדמות איך לבוא לקיים מצות המפורשין בתורה כי דברי התורה נאמרים לאדם השלם שיש בו השלימות שיכול להשיג מעצמו הדברי תורה נאמרים לכל יהודי, וכל יהודי יש בו את השלימות שהיא התורה שבעל פה המשלימה את התורה שבכתב, שהרי על ידי התורה שבעל פה מקיימים את התורה שבכתב, וכידוע היסוד המובא כמה פעמים בשפת אמת, שעניינה של תורה שבעל פה היא "קבעה בפה האדם", היא התורה

על ידי
ההשתוקקות
מגלה את
האהבה שבלבו

התורה שבעל
פה מגלה את
השלימות שבלב
היהודי

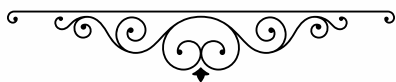
הקבועה בלב האיש ישראל מבריאנו ולכן נאמר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני. והוא תורה שבעל פה כנ"ל.

התשוקה פותחת את שערי הלב

ואף שקשה לצייר לקיים בכל לבבך ובפרט כדרשת חז"ל בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע, וקשה איך יוכל אדם לכוף את יצרו הרע להתאוות לקיים מצות ה', מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם כנ"ל כידוע שהרצון והתשוקה הם האמצעים והמחברים לעצם הדבר הנאהב שמשתוקקים אליו. ונראה שזה כוונת הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע עה"פ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, וקשה מהו לשון על, דהוי ליה למימר בלבבך, ומתרץ דיש פעמים שהלב סתום ואטום, וקמ"ל הפסוק שישים הדברים על הלב כדי שכשיפתח הלב יכנסו הדברים לתוכו. ועד"ז כוונת רבינו השפת אמת שצריך להיות תמיד רצון ותשוקה בדרך של "על לבבך" ואז ממילא כשיבא הזמן הנרצה יכנסו הדברים לתוך לבו.

חסרון באמונה כשחושב שהתפילה היא מכוחו

[מה שאמרו חז"ל (ברכות כד ב) המשמיע קולו מקטני אמנה, קשה מה יתרון אמונה שהשם יתברך שומע קול בלחש או בקול שניהם שוים דאין נ"מ לגבי השם יתברך למדבר בלחש ולמדבר בקול, וי"ל הפירוש מה שסומך על מעשיו בגופו להשמיע קולו הוא מקטני אמנה דמיירי על מי שמתפלל בקול כדי לעורר את הכוונה, שצריך לידע שהכל בכח השם יתברך שנותן לו כח להתפלל לפניו כנ"ל]. בוודאי צריך לעמול ולהתיגע כדי להתפלל, אבל לא כדי שיגיעה זו תעורר לבו לעבודתו, דבאמת הכל מאתו ית' וכדלעיל שהכל מכח האהבה שנטע הקב"ה בתוכנו, והתייגעות זו היא רק כדי להוציא האהבה מכח אל הפועל. ויותר מזה, גם היגיעה עצמה היא מהשם יתברך, וכמאמר הסה"ק עה"פ "כי לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", וקשה אי הקב"ה משלם לאיש רק כמעשהו ולא יותר, אין זה חסד אלא בדין, שהרי בדין מגיע לו שכרו על פי פעלו, ומתרצים דבאמת גם המעשה של אדם הוא ממנו ית"ש שנתן לנו הכח לזה, וא"כ מה שהקב"ה משלם לאיש כמעשהו הוא חסד גמור מאתו ית"ש.

האדם על ידי היראה הגם כי לא באנו לאהבה שלימה ואין יכולין להעיד על זה, מכל מקום אפשר לפרש ברש"י שכשמטריח האדם בתפלותיו ובקשותיו להשם יתברך כשעובדו מאהבה עושה לו כל רצונו אבל ביראה מניחו כו' כנ"ל].

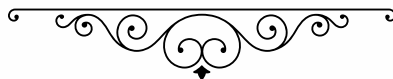
[מה שכתב רש"י ז"ל הירא כשמטריחו יותר מדאי מניחו והולך, וקשה הלא ירא ואיך מניחו ולפי שכל אנושי נראה שיותר נשמר

[מה שכתב רש"י ז"ל הירא כשמטריחו יותר מדאי מניחו והולך וזלה"ק (דברים ו, ה) עשה דבריו מאהבה אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו.

איך שייך
שהאהבה
תכפהו יותר
מהיראה

וקשה הלא ירא ואיך מניחו והלא ירא ממנו שלא יענישו, ולפי שכל אנושי נראה שיותר נשמר האדם על ידי היראה שירא שלא יענישנו או יזיקנו, משא"כ האהבה היא הרגש עצמי שבא מכח האוהב ובזה תלוי האהבה איש כפי דרגתו ולא תמיד האהבה כראוי, הגם כי לא באנו לאהבה שלימה ואין יכולין להעיד על זה רבינו ברוב ענוותנותו סבר שלא הגיע לאהבה "שלימה" וכמובן שכל זה לפי עוצם רום מדרגתו הק', שכן היה ס"ל זה, אמנם לפי מדרגתנו בוודאי לא שייך לומר כן כלל וכלל, מכל מקום אפשר לפרש ברש"י שכשמטריח האדם בתפלותיו ובקשותיו להשם יתברך כשעובדו מאהבה עושה לו כל רצונו כלומר דקאי על האדון שמי שעובדו מאהבה עושה רצונו תמיד, אבל ביראה מניחו כו' כנ"ל, וראה בליקוטים בפרשתנו ד"ה ברש"י שכתב כיו"ב וז"ל, ברש"י מספרי ואהבת עשה מאהבה העובד מיראה כשמטריח עליו מניחו והולך לו מעולם תמהתי על זה האיך מניחו הלא ירא ממנו, והייתי רגיל לפרש איפכא שהאדון מניח אותו אם העבד מטריחו אבל האוהב לעולם עושה האדון בקשתו עכ"ל.

ועוד כתב שם תי' נוסף ע"ד אחר, וזלה"ק אבל עיקר הפירוש הוא כשבאין למסירות נפש בשעת הסכנה דאז מניח הירא כי אין היראה יותר מסכנת הנפש ולכן אי אפשר לבא למסירות נפש רק על ידי אהבה, ומהאי טעמא נראה דבני נח לא אפקדו אמסירות נפש, כדאיתא בסנהדרין משום דעבודת אהבה הוא רק לבני ישראל כדכתיב (מלאכי א) אהבתי אתכם כו' (דברים ו) ואהבת את ה' אלקיך].

הטעם שביקש משה רבינו מתנת חנם בדווקא

במ"ש ז"ל שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים. פי' לזכות להמתנה ע"פ מדה במדה והם ביקשו מתנת חנם דייקא. שזה ענין א"י ומלכות ב"ד דלית לי' מגרמי' כלום. דמרע"ה ביקש לעשות עצמו עני לכנוס לא"י כענין שכ' בזה"ק על דהע"ה תפלה לעני כו' רק בדוד כולא הוי בי' ע"ש פ' בלק. אבל מרע"ה השיב לו השי"ת רב לך כי הוא אינו באותו בחי' ולכן לא נכנס לא"י:

ואתחנן ברש"י ומדרש חז"ל מתנות חנם. הענין דא"י הוא דבר הניתן במתנה שנשבע הקדוש ברוך הוא להורישו לבנ"י והוא זה האוצר הגדול דא"י במדרש בפסוק וחנותי כו' אשר אחון מי שאין לו אני נותן לו. ולהודיע כי אין דמיון בין שכר המגיע לפי עבודת האדם למתנת המלך הקדוש ברוך הוא. אכן כל עבודת האדם להגיע למתנת עליון אח"כ. וכבר כ' במ"א שזה המכוין

ואתחנן ברש"י ומדרש חז"ל מתנות חנם. וז"ל רש"י אין לשון חנון אלא מתנת חנם, אף על פי שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אינם מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו "וחנתי את אשר אחון" אמר לו בלשון "ואתחנן". עכ"ל.

ובמדרש שם מבואר עוד הטעם שביקש מתנת חנם בדווקא, "אמר רבי יוחנן עשרה לשונות נקראת תפילה ומכולם לא התפלל אלא לשון תחנונים, אמר רבי לוי למה לא בא משה אלא בלשון תחנונים, המשל אומר הוי זהיר שלא תתפס מקום דיבורך" (מזאל דין נישט כאפן ביים ווארט, כלומר להזהר שלא לפלוט מילה שאינה בזהירות שיכול השני לתפוס אותו על דיבורו שאמר כך וכך ועליו לקיים), "כך אמר הקב"ה למשה וחנותי את אשר אחון, אמר לו מי שיש בידו ורחמתי במידת רחמים אני עושה עמו" (כלומר מי שיש לו מעלות, תורה ומצוות, אני מרחם עליו) ומי שאין לו - "וחנתי" במתנת חנם אני עושה עמו. ובשעה שהיה משה מבקש מהקב"ה ליכנס לארץ ישראל, אמר לו הקב"ה רב לך, (כלומר שאפילו במידת רחמנות כביכול אין יכול לרחם עליו כביכול, כידוע שמידת הרחמים יש לה גבול, כי הרי רק מי שמצד ענינו הוא ראוי לרחם עליו מרחמים עליו ואם לאו - לא, ומכיון שכבר נגזרה עליו גזירה והרי הגזירה עצמה היא תכלית הרחמים, שכך הבין הקב"ה שהוא לטובת משה רבינו שלא יכנס לארץ ישראל, על כן לא היה יכול לפעול במידת הרחמים יותר). אמר לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי כל מי שאין בידו - וחנותי - במתנת חנם אני עושה לו? אף שאני אומר שאני מבקש אצלך מאומה, (איני אומר שיש לי איזה מעלה שבזכותה מגיע לי ממידת הרחמים, רק חנם) זה מה שקרוי בענין ואתחנן אל ה'.

הענין, דארץ ישראל הוא דבר הניתן במתנה, א"י היא אשר היא מאותם הדברים שמקבלים אותם על ידי עבודה ויגיעה אלא במתנה בלבד, כי ארץ ישראל היא בחינת מלכות הנקראת דלה ועניה דלית לה מגרמה (שאין לה מעצמה) כלום, ולכן גם לישראל הרי זה דבר הניתן במתנה, **שנשבע הקב"ה להורישו לבני ישראל,** וכמ"ש במקו"א (לעיל תר"מ ד"ה במדרש הראשון) וז"ל, הענין הוא כי ענין א"י היא בחי' תפלה כמ"ש מענין דוד המע"ה דלית לי' מגרמי' כלום. ולכן א"י במתנה נתנה הקדוש ברוך הוא לבנ"י בהבטחת אבות. כמ"ש כמה פעמים אשר אני נותן. ה"א נותן לך כו'. ולכן לא נכנס מרע"ה לשם, כי מעלתו גדלה ולא הי' נצרך לבחי' מתנה. עכ"ל. ונמצא דזה הטעם שבכל המקומות שמוזכרת מתנת ארץ ישראל היא מוזכרת בלשון מתנה ושבעה, כי שבעה ענינה להבטיח שבין אם תהיה ראוי ובין אם לא תהיה ראוי תקבל זאת, שהרי אם תהיה ראוי אין צריך אתה להשבעה, כי הרי הקב"ה נותן לכל אחד שכרו כראוי לו.

ענין השבועה
שייך למתנת
חנם בדווקא

והוא זה האוצר הגדול דאיתא במדרש (שמו"ר ה' ו') בפסוק וחנותי כו' אשר אחון, מי שאין לו אני נותן לו היינו במתנת חנם. וז"ל המדרש (שמו"ר סוף פ' מ"ה) וחנותי את אשר אחון, באותה שעה הראה הקב"ה למשה את כל האצרות של מתן שכר שהן מתוקנים לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות. והאוצר הזה של מי הוא. של מגדלי יתומים. וכל אוצר ואוצר. ואחר כך ראה אוצר גדול. אמר האוצר הזה של מי הוא. אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה שנאמר וחנותי את אשר אחון עכ"ל המדרש.

גם השכר הניתן
בעבודה הוא
מתנה

ולהודיע כי אין דמיון בין שכר המגיע לפי עבודת האדם למתנת המלך הקב"ה. אכן כי עבודת האדם להגיע למתנת עליון אחר כך. כי ברור שמה שמגיע לבשר ודם אפילו הגדול שבגדולים, הרי הכל מוגבל מאוד כפי הראוי לו, וכל זה אינו מגיע למה שנותן הקב"ה מעצמו במתנת חנם, באופן שנרגש בו מתנת הנותן שהוא אין סוף ואין גבול, וזה כל תכלית העבודה. וא"כ יש להקשות, למה צריך עבודת האדם, והרי גם כשעובד את הקב"ה בכל לבבו ובכל נפשו התכלית היא להגיע למתנת הקב"ה? וזהו תירוצו של רבינו השפת אמת, דהעבודה כל ענינה כדי לא להגיע למתנה שתהיה באופן של נהמא דכסופא, כמו שידוע ומובא הרבה פעמים בדברי רבינו שכל תכלית בריאת האדם הוא כדי שלא יגיע לבושה, כמו שאיתא בירושלמי בערלה "מאן דאכיל דלאו דיליה, בהית לאסתכלא באפיה" (מי שאוכל דבר שאינו שלו בוש להסתכל בפניו), ולכן הוריד הקב"ה את האדם לזה העולם שיש בו את כל הנסיונות - הגוף ויצר הרע, בכדי שהאדם יגביר את היצר הטוב על היצר הרע ואז יקבל שכר מחמת עבודתו, אבל אין לו לאדם לחשוב שאחרי כל העבודה מגיע לו איזה שכר בדין, וכמאמר המדרש "מי הקדימני ואשלם", שהרי אם מל את בנו והרי קודם לכן נתן לו הקב"ה את הבן, וכן אם קובע מזוזה בפתחו הרי הקדימו הקב"ה ונתן לו דירה, וכן הלאה, אלא שכל עבודת האדם היא להגיע למתנה שהיא מחמת עבודה שאינה נהמא דכיסופא, וזו היא גם כן מתנת הקב"ה שאחרי שהאדם עובד אע"פ שהיא לאין ערוך מהעבודה, מכל מקום כבר אין בה את החסרון של נהמא דכיסופא.

והטעם הוא כשאדם עובד עבודתו כראוי בתורה ומעשים טובים כדי להגיע למתנת עליון אחר כך, שאז המתנת חנם היא עבור מעשיו, אז אע"פ שמעשיו הם ממש כטיפה מן הים לגבי המתנת חנם שהיא לאין ערוך ממעשיו, מכל מקום זה עצמו הוא חלק מהמתנת חנם שמכיון שאתה עשית את מה שביכולתך, על כן הקב"ה נותן את המתנת חנם באופן של שכר כאילו היה מגיע לו בדין, ובאופן שלא יהיה החסרון של "בעית לאסתכלי באפיה". וגם יש בה את המעלה של שכר של עבודת עצמית שהיא מתאחדת עם האדם בעצמותו, שגם מעלה זו מכניס הקב"ה במתנת חנם.

הטעם שצדיקים
מבקשים מתנת
חנם בדווקא

וכבר כתבתי במקום אחר והוא לעיל תרל"ט (ד"ה ברש"י), וכן לעיל תרמ"ג [מו' לעיל], שזה המכוון במה שאמרנו ז"ל שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים. פירוש לזכות להמתנה על פי מדה במדה, והם ביקשו מתנת חנם דייקא שזה ענין ארץ ישראל ומלכות בשר ודם דלית ליה מגרמיה כלום. היינו שצדיקים היו יכולים לזכות מדה במדה שיש לזה מצד אחד מעלה גדולה שהקב"ה מודד מה שמגיע להם והמתנה ההיא מצד אחד היא מתנה מסוג אחר לגמרי, כי היא שלהם בעצמות והיא לפי מדתם, כבגד המתאים לאדם, אבל צדיקים אינם רוצים שתהיה למתנה איזו שהיא שייכות אליהם, אלא הם רוצים רק שיהיה ניכר במתנה את הבורא ית"ש, והוא מפני שאינם רוצים שבמתנה יהיה ניכר אפילו משהו מגדלות ומעלות שנותנים להם והם מציאות לעצמם, אלא רק דבר אחד, והוא גדלות הבורא ית"ש שעל ידי זה אפשר לידבק בבורא ית"ש, כי על ידי שהמתנה היא מתנת חנם

נותן בה הקב"ה את הביטול ואת ההתקשרות אליו כי המתנה היא בעצמותה "חינם" שהיא מבחינת ה"אין" של הקב"ה שאין לה גבול.

וכמו שאמרו צדיקים עה"פ "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", ולכאורה יש להבין מהו כפל הלשון, והלא כיון שעבדים הם לי בוודאי שעבדים הם ממילא, אלא שיש שני סוגי עבדים, יש סוג עבד שמכר את עצמו, ולכן אע"פ שהוא מרגיש שהוא בטל לאדונו, אך הוא מרגיש שהוא גרם לזה שיהיה בטל, משא"כ עבד שמכרוהו בית דין אין לו את ההרגשה שהוא מבטל את עצמו, שהרי גם לביטול זה גרם הבית דין ולא הוא עצמו. וזה מה שרוצים הצדיקים, שהמתנת חינם עצמה תהיה גם כן במתנת חינם, כל' רבינו "והם בקשו מתנת חינם דייקא" כו' דלית לה מגרמה כלום". כי זה היה ענינו של דוד המלך שעליו נאמר "ודוד הוא הקטן" שהיה מרכבה לבחינת המלכות העליונה, ומלכות הרי ענינה שאין לה מעצמה כלום.

דמשה רבינו ביקש לעשות עצמו עני לכנוס לארץ ישראל כענין שכתוב בזה"ק על דוד המלך "תפלה לעני כו", רק בדוד כולא הוי ביה ע"ש פרשת בלק.

החילוק בין דוד שהיה בבחי' תפלה לעני למשה

וז"ל הזה"ק (בלק קצה א) ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה וגו', ר' אבא פתח שם קב תפלה לעני כי יעטוף וגו' תלת אינון דכתיב בהו תפלה ואוקמוה מלה דא כלומר שלשה אנשים הם שלא היה עוד תפילה בעולם כדוגמתם, חד הוה משה וחד הוה דוד וחד עני דאתכליל בהו ואתחבר בהו, ג' אינון דאקרון תפלה, (תהלים ז) תפלה למשה איש האלהים, תפלה דא דלית כגיניה בבר נש אחרא, תפילה זו אינה שייכת בשום בן אדם רק במשה רבינו עליו השלום, שם פו תפלה לדוד, תפלה דא איהי תפלה דלית כגיניה במלכא אחרא, תפילה זו אינה שייכת בשום בן אדם רק בדוד המלך, תפלה לעני, תפלה איהי מאינון ג', מאן חשיבא מכלהו? הוי אימא תפלה דעני! מי חשובה מכולם, תפילה לעני חשובה יותר מתפילה דמשה ויותר מתפילה לדוד והיא מתקבלת לפני כולם, תפלה דא קדים לתפלה דמשה, וקדים לתפלה דדוד וקדים לכל שאר צלותין דעלמא, תפילתו של דוד קודמת לכל שאר התפילות דעלמא, מאי טעמא, בגין דעני איהו תביר לבא, מה הטעם – בגלל שיש לו לב שבור, וכתביב שם לד' קרוב ה' לנשברי לב וגו', ומסכנא עביד תדיר קטטה בקודשא בריך הוא וקודשא בריך הוא אצית ושמע מלוי, והעני הזה עושה כביכול מריבה עם הקב"ה בתפילה ותחנונים, וכידוע הרבה מעשים מאנשים פשוטים שדברו עם השם יתברך באופן של טענות כביכול, ונתקבלה תפילתם מכיון שהיתה עם שבירת הלב, והקב"ה מאזין ושומע לקולו כי תפילתו היא בשבירת הלב ולכן עושה יחוד למעלה. ועי' בפירוש "מתוך מדבש" שמעלת העני היא כי תפלתו נכללת בתפילת השכינה הק' המתרעמת על צערן של ישראל, שהקב"ה צריך להושיע אותם כי העניות מעבירה אותן על דעתן ועל דעת קונם כדאיתא בעירובין (מא:), וטוענת השכינה הק' למה נתת לי בנים – את בני ישראל – כיון שאין אני יכולה לפרנסם וכן היא טענת העני, כיון דצלי צלותיה פתח כל כוי רקיעין, וכיון שמתפלל העני, הרי תפלתו בוקעת כל העולמות, וכל שאר צלותין דקא סלקין לעילא דחי לון ההוא מסכנא תביר לבא, דכתיב תפלה לעני כי יעטוף, ותפלתו קודמת לכל שאר התפילות שעולים למעלה ואין שום תפילה עולה לפני שעולה תפילתו, כי יתעטף מבעי ליה, מאי כי יעטוף, אלא איהו עביד עטופא לכל צלותין דעלמא ולא עאלין עד דצלותא דיליה עאלת, וזה הכוונה תפלה לעני כי יעטוף, שתפלתו מקדימה את כל שאר התפילות בעולם, וקודשא בריך הוא אמר יתעטפון כל צלותין וצלותא דא תיעול לגבאי, הקב"ה אומר יתאחדו כל התפילות עד שתפילה זו תבוא לפני, לא בעינא הכא בי דינא דידונון ביננא קמאי ליהוה תרעומין דיליה, איני רוצה בית דין שידונו את טענותיו אלא לפני לבדי יבואו טענותיו, ואנא והוא בלחודנא וקודשא בריך הוא אתייחד בלחודיו

באינון תורעמין בהווא צלותא ואני והוא לבדם, והקב"ה לבדו מתיחד עם תפילותיו, דכתיב ולפני ה' ישפוך שיחו.

דוד חמא דכל כוין וכל תרעי שמיא כלהו זמינין לאפתחא למסכנא דוד ראה שכל שערי השמים כולם פתוחים לפותחם לעני, ולית בכל צלותין דעלמא דקודשא בריך הוא אצית מיד כצלותא דמסכנא, אין תפילה מקובלת בכל העולמות כתפילת העני, כיון דחמי האי עבד גרמיה עניא ומסכנא כיון שראה דוד חשיבותו של העני עשה עצמו כעני ומסכן, פשט לבושא דמלכותא ויתיב בארעא כמסכנא, פשט את לבושי המלכות ועשה את עצמו כעני, אמר תפלה דכתיב תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני, ואי תימא אמאי, ואם תאמר למה תשמע את תפילתי בלי שום עיכובים, בגין כי עני ואביון אני, א"ל קודשא בריך הוא, דוד ולא מלכא אנת ושליטא על מלכין תקיפין ואת עביד גרמך עני ואביון, אמר לו הקב"ה וכי אינך מלך השולט על מלכים תקיפים ואתה עושה את עצמך כעני ואביון, מיד אהדר צלותיה בגוונא אחרא ושבק מלה דאביון ועני מיד עזב תפילתו והתפלל באופן אחר ואמר שמרה נפשי כי חסיד אני, ועכ"ד כלא הוה ביה בדוד.

במידת המלכות
יש שני ענינים
של רוממות
והתבטלות

ביאור הענין הוא, כי הנה דוד המלך היה לו שני ענינים סותרים שהם חסיד ועני, ואיך יתכן זה [והלא מידת עני ברוחניות היא סתירה למעלות של חסיד], אלא כי הנה מידת המלכות בעולם הזה היא מרכבה למידת המלכות העליונה, ויש בה במידת המלכות העליונה שני בחינות, האחת שאין מלך בלא עם, וזו הבחינה שהמלכות עניה ודלה והיא עצמה צריכה לעם שהעם יכתירו אותה כביכול, כמו שפירש הבעל התניא על מאמרם ז"ל אין מלך בלא עם, ש'עם' היא מלשון גחלים עוממות וכבויות שהם נפרדים ממעלת המלך, וזו היא בחינת לית לה מגרמה כלום כי כל כוחה של המלכות מיוסד דווקא על מי שנפרד הימנה ואינו חלק ממנה. אבל יש עוד בחינה של מלכות, והיא הראשונה לפי סדר החשיבות בסדר המלכות, שהרי עצם המציאות של מי שאין לו מעצמו כלום עדיין אין זה מעלת המלכות, כמו שבבשר ודם מה שאדם אין לו מעצמו כלום עדיין אינו נקרא מעלת מלך כמובן וכפשוטו, כי בראשונה צריך הוא להיות אדם מרומם בעצמותו, ורק אחרי שהוא מרומם בעצמותו ויש לו את כל בחינות המלכות לא די בזה, כי עדיין הוא צריך להגיע לבחינה זו של אין מלך בלא עם. כמו כן במלכות שמים להבדיל אלפי הבדלות עד אין קץ אנו אומרים "המלך המרומם לבדו מאז", שהוא מרומם בעצם וזו היא המעלה הראשונה של המלכות, ורק אחרי זה נשלם מעלת המלכות במה שהוא המשובח והמפואר והמתנשא מימות עולם על ידי בראיו.

ולכן דוד המלך הסכים לרדת ממדרגתו מבחינת הרוממות וההתנשאות של המלכות לרדת לבחינה השניה של המלכות שאין לה כלום רק מתנת חנם, כי ראה שזה רצוי לפניו ית"ש, ומהיכן ידע זו, מזה שהקב"ה מקבל את תפילת העני, ולא שעשה את עצמו עני כביכול לחקות את התפילה הזאת, אלא שרצה באמת להסתיר את מעלתה של המלכות ולקחת רק את בחינת הדלות והעניות של המלכות, ועל זה אמר לו הקב"ה, לא כן, כי אני איני מוותר על זה ואיני רוצה בזה, כי אתה מלך שמולך על מלכין תקיפין, ועל כרחך שמראים לך משמים שאתה צריך להגיע לעבודת ה' על ידי בחינת ההתרוממות וההתנשאות של המלכות, ואחר כך יש לך גם את הבחינה הזאת שאתה מבטל את עצמך מבחינת השכר על המעשים טובים למתנת חנם, וכמו שאמרנו לעיל שיש שני בחינות של מתנת חנם, יש מתנת חנם שאחרי העבודה, ויש מתנת חנם שהיא כאילו לא עשה כלום, ומעלה זו השניה רצה משה רבינו עליו השלום, אבל הקב"ה ידע שזו היא ירידה אצל משה רבינו. ולכן גם אצל דוד המלך שאע"פ שבחינתו היתה בחינת מלכות דלית לה מגרמה, אבל יש בה גם בחינת ההתרוממות של המלכות והוא רצה להשפיל את

עצמו אמר לו הקב"ה שישפיל את עצמו אחרי שילך לפי הסדר ואחר שיקח את מעלת הרוממות שבמלכות רק אז יקח את בחינת הביטול והענוה של המלכות.

ולכן אמר "שמרה נפשי כי חסיד עני", וכי התגאה ח"ו בזה, אלא שזה ענינו של חסיד שבחינת החדס נכנס בו בחינת החכמה הנרמזת ביו"ד, שהיא בחינת הביטול להקב"ה, כידוע כמו שאומר רבינו המגיד ממזריטש זי"ע, שהקב"ה אינו מתיחד אפילו בעולם האצילות אלא אם מתיחד קודם כל בבחינת החכמה, דהיינו שספירת החכמה מכריזה שהוא לבדו ואין זולתו, והארת החכמה הזאת היא באופן שגם הכח של החכמה עצמה מתבטל ונהיה כשמה כח מ"ה, ביטול גם הכוחות הנפלאים שיש בחכמה. וזה מה שרצה הקב"ה שינצל אז המעשים טובים כדי להתבטל עמם דווקא, ורק אז יעשה את שני הבחינות יחדיו בבחינת מלכות. ולכן אומר הזוה"ק דשני הבחינות שניהם היו בדוד, כי דוקא על ידי בחינת "המלך המרומם לבדו מאז", כשנהיה מרכבה לבחינת המלכות העליונה של רוממות, אז זוכה לבחינת המלכות השניה ש'לית לה מגרמה כלום'.

עוד יש לבאר¹, דלכאורה קשה מה הביאור במה שדוד המלך ראה את חשיבות תפלת עני ועשה עצמו עני וקשה מה שייך לעשות עצמו עני, ועוד קשה מה השיב לו הקב"ה כיון דאתה שולט על מלכים איך אתה עושה עצמך עני, וכי לא ידע זאת דוד המלך, והביאור כי הנה דוד המלך באמת היה עני, כי עני אין הכוונה דוקא שאין לו ממון, אלא עני הכוונה מי שידוע ומרגיש שאין לו כלום וממילא מבטל עצמו לגמרי להשי"ת, וממילא הוא בבחי' קרוב ה' לנשברי לב, ובסתם אדם וודאי אין זה שייך כשהוא עשיר ורק כשהוא עני כפשוטו יודע הוא שאין לו כלום שהרי הוא רעב ללחם וצמא למים וממילא הוא מבקש מהשי"ת באופן של ביטול, אמנם דוד המלך היה לו מעלה זו אע"פ שהיה עשיר בפועל, כיון שבחינתו היה "מלכות - דלית לה מגרמה כלום", כמ"ש "דוד הוא הקטן", וידוע שהיה לו שבירת הלב גדול בכל ימי חייו אחרי הרדיפות והיסורים שעבר תמיד, שאי' בספה"ק שלא היה אדם שסבל כ"כ מדוד המלך, וממילא וודאי היה לו מעלת העני.

מעלת העני
שייכת להנהגה
ולהרגשה ולא
למציאות

אלא שעל זה אמר לו הקב"ה, אל תקח רק את הפרט הזה של מידת המלכות, כי מידת המלכות יש בה עוד נקודה, יש בה את הרוממות וההכנעה של מלכות, כמו שאל הקב"ה כביכול יש את מידת המלכות של "אין מלך בלא עם" שמצד זה ברא הקב"ה את כל הנבראים הגשמיים כדי שתוכל לחול עליהם מידת המלכות, אבל יש גם בחינת רוממות שבמלכות כמ"ש המלך המרומם לבדו מאז, וכביכול הוא ית"ש בוודאי ובוודאי יש לו את כל הבחינות, וכיון שרצה שמלכותא דארעא תהא כעין מלכותא דרקיעא, על כן רצה שדוד המלך תהיה לו גם מעלה זו של רוממות המלכות, ועל כן אמר הקב"ה כיון דאתה שליט על כל המלכים למה אתה עושה עצמך רק עני, ועל כן אמר דוד "שמרה נפשי כי חסיד עני", היינו שנטל את מידת הרוממות של המלכות, שזה הוא פירוש "חסיד", שעובד במידת החדס של אהבה לה' יתברך שיש בה גם את ה"יו"ד - חכמה" שהיא תכלית הביטול שיש בחכמה עצמה, ועכ"ז מסיים הזוהר "כלא הוה ביה בדוד", שהיה לדוד את כל המעלות. וזה באמת עיקר ותכלית העבודה, שיהיה לאדם כל המעלות ויבטל עצמו כאילו אין לו שום מעלה.

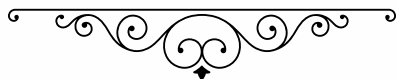
אבל משה רבינו ע"ה השיב לו השי"ת כשרצה לרדת ממעלת הרוממות כנ"ל, "רב לך", היינו שלא יהיה לו ב' המעלות של מלכות רק שישאר דווקא עם הרוממות לבד, כי ענינו של משה שייכת למעלת המשפיע והמקבל בדווקא, כי בחינתו היא בחינת שמש כידוע "פני משה כפני חמה" כי הוא אינו באותו בחינה ולכן לא נכנס לארץ

משה רבינו היה
ענינו במעלת
המשפיע
בדווקא

[1] הביאור הראשון הוא מהשיעור בלשון הקודש, והביאור השני הוא מהשיעור ביידיש באופן אחר קצת.

ישראל שבחינתה היא בחינת הלבנה, ואין השמש רואה פגימת הלבנה, כי כשהלבנה נמצאת עם השמש היא נכללת במעלת השמש כי היא נוטלת רק מכוחה, נמצא שמשה רבינו מצד עצמו היה מוכן להשפיל עצמו מכל מדרגותיו ולבוא לבחי' של עני וא"י ומלכות דלית לה מגרמה כלום, אבל הקב"ה אמר שאסור לו לרדת למעלת המלכות, כי עדיף מעלתו היא מעלת המשפיע של רוממות שאין חסר לו כלום.

יעזור השי"ת שנזכה להתבטל להקב"ה, וללכת בדרכו של משה רבינו, שהוא היה גואל ראשון והוא גואל אחרון והוא יגאלנו בקרוב לארץ ישראל בב"א.

ברש"י אף על פי שיש לצדיקים כו'. הענין הוא כי א"י בהמ"ק ותפלה הכל א' דלית לי' מגרמי' כלום. ובאמת עיקר התפלה חשובה כשהיא באה מתוך הדעת. כמ"ש אדם ובהמה תושיע ערומין בדעת כאדם ומשימין עצמן כבהמה. שכשזוכין לדעת האמת רואין שפלת האדם. וכן ראינו הסדר שנהג הקדוש ברוך הוא אותנו אחר קבלת התורה הכניסנו לא"י. וכן הרמז בכל יום ק"ש קודם תפלה. והם ב' הבחי' תורה ותפלה ועל ב' אלו כתי' מי גוי גדול כו' אלקים קרובים כו' בחי' תפלה. ומי ג' א"ל חקים כו' צדיקים כו' בחי' תורה והקדים התפלה אידי דחביבא לי' שהרי בא בלשון תחנונים מטעם הנ"ל. שהגם שהוא הי' שורש התורה. השתוקק לא"י שהיא בחי' התפלה. וזה עצמו ענין התפלה אתה החלות כו' שמסתמא תפלה זו לכל איש ישראל כאשר למדונו

רבותינו מכאן דיני תפלה. והענין הוא דיש ב' מיני תפלה א' בעת צרה כמו שהי' במצרים שצעקו בנ"י לה' וכן בכל נפש ישראל שצריך תפלה להוציא ממסגר נפשו ולתקן נפש הבהמיות ואח"כ כשזוכין לגאולה ולבוא לבחי' הדעת אז צריך להיות עיקר התפלה כנ"ל אדם ובהמה. וזה י"ל ענין סמיכות גאולה לתפלה כעין מ"ש במד' בשלח בפ' השמיעני את קולך כו' שכביכול השתוקק הקדוש ברוך הוא לשמוע צעקת בנ"י אחר הגאולה וע"י שלא צעקו הביא עליהם חיל פרעה כדי שיצעקו ע"ש. מכלל שיש תפלה אחר הגאולה שלא מתוך הצרה רק מתוך הגאולה דוקא. וז"ש אתה החלות כו' על ישועה ראשונה שעובר על איש ישראל. עד שבא לכלל דעת וזוכה לראות ולהשיג חסדי ה' וגבורותיו. אעברה נא כו' הוא התפלה אחר הדעת כמ"ש א"י אחר קבלת התורה. אדם ובהמה כנ"ל:

ברש"י אף על פי שיש לצדיקים כו' לתלות במעשיהם הטובים, אינם מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנים, לפי שאמר לו "וחנותי את אשר אחון" אמר לו בלשון "ואתחנן". עכ"ל. ובמדרש מבואר שאמר לו למשה רבינו "וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם", הינו שמי שראוי ויש לו מעשים טובים הרי הקב"ה מרחם עליו, ומי שלא - אז הקב"ה נותן לו מתנת חנים, והוא ביקש מתנת חנים.

במשנה מי שיש בו ג' דברים הללו תלמידיו של אברהם אבינו

הענין הוא כי ארץ ישראל, בית המקדש ותפלה הכל אחד, דלית להם מגרמייהו כלום. מבאר הטעם שמשא רבינו ביקש דווקא את ארץ ישראל בעבור מתנת חנים, מפני שבקשה זו דווקא יש לה שייכות למתנת חנים, כי ארץ ישראל ארץ הקודש מכוונת כנגד מידת המלכות שלמעלה ש"לית לה מגרמה כלום", וכדי להכנס לארץ ישראל צריך לעשות דל ועני ולבקש מתנת חנים ודווקא כך אפשר לזכות לא"י.

השייכות בין ארץ ישראל וביהמ"ק ותפילה

וכבר ביארנו לעיל שזה החילוק בין משה רבינו ליהושע, שמשא רבינו היה בחינת חמה, וענינו היה תורה מן השמים ולחם מן השמים כי שמים הוא בחי' אש ומים שהוא תפארת הממוזג משני הבחינות [חסד וגבורה] וזה בחינת חמה, משא"כ א"י שייכת יותר לבחינת מלכות ולכן נגזר שדווקא יהושע ינחיל ויורש את ארץ ישראל לבני ישראל, וכן בית המקדש שענינו "המקום אשר בו בחר ה'" לא בגלל סיבה חיצונית אלא כי כך רצה ה', וכן הוא -] הבית שקולט בתוכו את הקדושה שמכל העולם, של ד' המינים שבבריאה שהם דומם צומח חי מדבר, ולכן הוא בחי' 'לית לה מגרמיה כלום', כי הוא כבית שממלאים אותו בחפצים אבל מצד עצמו אין בו מאומה, וכן הוא המקום הזה הקדוש שלא בגלל מעלה חיצונית שיש בו בחר בו ה' אלא בגלל טעם, והוא בחי' מקבל.

החילוק בין משה ליהושע - תפארת ומלכות

וכבר הזכרנו כמ"פ את דבה"ק של הערבי נחל, שמקשה, איך באמת יתכן שתשרה השכינה על עצים ואבנים גרידא [שאינן בהם דעת מצד עצמם], ותי' שמכיון שבשעה שנידבו בני ישראל את מתנת ידם לבית המקדש [מתוך נדיבות הלב ורצון ואהבה] ככתוב בפרשת תרומה, ממילא הכניסו הם את לבם ופנימיותם בתוך הנדבה, ועל ידי הנדבה הזו חלה קדושת בית המקדש, ונמצא שבית המקדש נטל מקדושת בני ישראל וזה בחי' 'לית לה מגרמה כלום'.

הקדושה בבית המקדש שורה על ידי נדבת לב בני ישראל

וכן הוא בחינת תפילה שהוא בפה שהוא בחי' מלכות, כי זה מהותה של תפלה - "זיך אויסגיסן דאס הארץ" - ואשפכה את נפשי לפני ה', וענינו הוא לדעת שאין לנו כלום והכל הוא מהשם יתברך, ולא כמו העבודה שהוא בבחינת ברכה והמשכה [כביכול אנו משפיעים ונותנים לו], אבל תפילה הוא בחי' מלכות דלית לה מגרמה כלום.

עיקר התפילה
היא ביטול
שאר הדעת
והתבוננות

ובאמת עיקר התפילה חשובה כשהיא באה מתוך הדעת. כלומר, אע"פ שמצד אחד נתבאר שתפילה היא בבחי' לית לה מגרמה כלום, ולכאורה לפי זה א"צ להכניס בה בינה הבאה מחכמה והתבוננות בגדלות הבורא והשגה בגדלותו ית' המביאה לידי ברכ המבריק, שהיא בחי' חכמה שעל ידו מבין דבר מתוך דבר (-בינה), ועל ידו בא לבחי' דעת שהיא התקשרות והתחברות של מה שהשיג, להוציא ההשגות וההרגשים אל הפועל, כי לכאור' דעת ותפילה הם שני דברים שונים, ולכן אמר שלא כן הוא, אלא עיקר התפילה חשובה כשהיא באה מתוך הדעת. **כמו שכתוב "אדם ובהמה תושיע ה', אלו בני אדם שהן ערומין בדעת כאדם ומשימין עצמן כבהמה"**, כי זהו רצון השי"ת, שלא יהיה אדם ח"ו בהמה כפשוטו בלא דעת, אלא הביטול להשי"ת צריך להיות דוקא שיש לו דעת ומבטל אותו, וכמו שאיתא בשו"ע (או"ח סימן צ"ט) שצריך לגשת לתפילה דווקא מתוך דעת [והדעת הוא זה עצמו שהוא בביטול], וצריך לחשוב מגדלות הבורא ושפלות עצמו, ודווקא עי"ז יכול להגיע לתפילה. ובאמת שני פרטים אלו הם גופא ה"אדם ובהמה תושיע ה'", גדלות השי"ת שהוא בחי' אדם שהוא בחינת דעת, אבל גם שפלות האדם בחי' בהמה, וכך בא לידי שלימות התפילה.

הדעת מביאה
לידי שפלות

וא"ת אם כן יש חשש שאם יבוא אדם מתוך הדעת שלו שיש לו השגה בגדלות ה' א"כ יהיה לו קושי לבטל עצמו, האמת לא כן הוא **שכשזוכין לדעת האמת רואין שפלות האדם**, כי גדלות הבורא מביאה דוקא לידי שפלות האדם והא בהא תליא, **וכן ראינו הסדר שנהג הקב"ה אותנו אחר קבלת התורה שהוא בחי' הדעת שנקרב הדעת בארבעים שנה שהוא בחי' בינה והתקשרנו אליה כמ"ש אתה הראית לדעת** כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, **הכניסנו לארץ ישראל**.

וכן הרמז בכל יום קריאת שמע שהיא בחי' דעת, כי "שמע" הוא לשון הבנה והשגה ש"ה' אלקנו ה' אחד", שכל המציאות של ה' רקיעים וד' רוחות השמים הוא האל"ף, וכמו שאומר הבעל שם טוב הקדוש שכוונת ק"ש היא שאין מציאות אחרת חוץ ממנו ית', אבל בוודאי צריך כל זה להיות בדעת **קודם תפילה** שהוא על ידי הכרת שפלות האדם.

בחי' תורה
ותפילה כנגד
בחי' אדם
ובהמה

והם ב' הבחינות של "אדם ובהמה", הם כנגד ב' **הבחינות תורה ותפילה, ועל ב' אלו כתיב (דברים ד' י"ז) "כי מי גוי גדול כו' אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו"**, וזהו **בחינת תפילה**. ולפלא שבאמת מתחיל בתיבות "מי גוי גדול", ומהו הגדלות? "בכל קראינו אליו" בחי' תפילה. ולפי דבריו יובן שזהו ענין תפילה דווקא, כשהכרה היא מתוך דעת, ועל זה נאמר אח"כ, "ומי גוי גדול אשר לו משפטים ישרים צדיקים - כתורה הזאת אשר אני נותן לפניכם היום" שזהו מתוך דעת של תורה.

וכיו"ב כתב השפת אמת (תרמ"ד) כתב "כי משה רבינו היה בבחינת תורה וארץ ישראל בחינת תפילה כי הם ב' הכוחות המיוחדים לבני ישראל", עכ"ל, שהרי תורה ניתנה רק לבני ישראל וכן תפילה, ואע"פ ששלמה המלך ביקש שאפילו גוי שיבוא להתפלל יקבלו משמים את תפלתו, אדרבה, דווקא בזה אנו רואים שכח התפילה ניתן דווקא לבני ישראל, ועל כן שלמה המלך שהיה מלך וראש על בני ישראל ביקש שדוקא בזכות תפילתו ותפילת ישראל תתקבל תפילת הגוי ג"כ כדי שיתקדש שמו ית"ש, אבל באמת אין לגוי שייכות עם תפילה. ולפי הנ"ל מובן,

כי הרי כל ענין התפילה הוא ביטול, ולגוי אין שייכות לענין הביטול כי הרי כל מה שהוא עושה הוא "לגרמיה" לעצמו, ואם יבטל עצמו אז יהיה הביטול עצמו ג"כ לגרמיה, ורק יהודי שיש לו חלק אלוך ממעל הוא יכול לבטל עצמו לשורשו לגמרי.

הטעם שהקדים תפילה לתורה

ומקשה כיון דשני ה"גוי גדול" קאי על תורה ותפילה, הראשון "בכל קראינו אליו" הוא התפילה והשני "אשר לו משפטים צדיקים כו' כתורה הזאת" הוא תורה א"כ למה הקדים התפילה לתורה ותי', והקדים התפילה אידי דחביבא ליה, כיון שעכשיו השתמש בה משה רבינו בכח התפילה ולכן היתה חביבה עליו עכשיו. שהרי בא בלשון תחנונים מטעם הנ"ל. שהגם שהוא היה שורש התורה, השתוקק לארץ ישראל שהיא בחינת התפילה, ואפשר לומר שאע"פ שמשה רבינו היה בעצמותו התורה עצמה כידוע, מכל מקום בהא גופא שהשתוקק לתפילה זכה להתחבר לתפילה, כי ההשתוקקות מחברת את האדם אל העצם שמשתוקק אליו, ועל ידי זה היה בבחינה מסוימת קרוב לתפילה יותר מהתורה אע"פ שהתורה היתה עצמותו.

וזה עצמו ענין התפילה "אתה החלות" כו' כידוע שהתפלל תקט"ו תפילות ותפילה זו "אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה" היתה תפלתו האחרונה, שמסתמא תפלה זו לכל איש ישראל, כאשר למדונו רבותינו מכאן דיני תפלה, ועי' במדרש שלמד מכאן הרבה הלכות, ומכך שלומדים הלכות תפילה לכל ישראל מפסוקים אלו, הרי זה סימן שהם שייכים לכל איש ישראל ממש.

והענין הוא דיש ב' מיני תפלה, א' בעת צרה כמו שהיה במצרים שצעקו בני ישראל לה', וכן בכל נפש ישראל שצריך תפלה להוציא ממסגר נפשו ולתקן נפש הבהמיות, שזהו ענין תפילה של מי שאין לו דעת ואין לו השגה כי הוא בבחי' צר מצר - ים", היינו שמצר על בחי' ים שהוא נ' שערי בינה שהדעת שלו בגלות והוא צועק מפנימיות לבו, והוא צועק לתקן נפשו הבהמית שכשמה "נפש הבהמית" כן היא, שעניינה השגות והרגשים של בהמה בעניני עולם הזה, וזה מפריע לו להשגה של בחי' נשמה ובחי' בינה, ובשעה שמתקן את נפש הבהמית אז יכול לבוא למדריגה לעלות ממטה למעלה לבטל את הדעת להשי"ת, ואחר כך כשהשם יתברך הוציא ממסגר נפשו כשזוכין לגאולה ולבוא לבחינת הדעת אז צריך להיות עיקר התפילה, כנוכח לעיל - אדם ובהמה.

יש ב' מיני תפילה, ראשון בלא דעת בבחי' בהמה ואח"כ אדם בדעת

והטעם שעשה הקב"ה שכן יהיה הסדר, הוא מפני שכל זמן שאדם לא בא למדריגה זו לחיות עם זה שהוא כלום (לעבן מיט דעם אז ער איז באמת גארנישט), אז לא יוכל לבוא למדריגת ביטול הדעת, ולכן אע"פ שהסדר צ"ל תורה ותפילה הקדים משה רבינו תפילה לתורה, כי כן צריך להיות שקודם יהיה האדם שפל בעצמו - וכענין יציאת מצרים שהיו בביטול גמור ורק הקב"ה הוציאם שלא בזכותם - ואז כשאדם מוציאו בבחי' אדם ובהמה תושיע ה' אלו בני אדם שערומין בעדת כאדם ומשימין עצמם כבהמה - אז תושיע ה'.

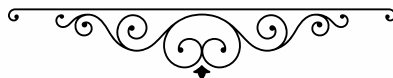
וזה יש לומר ענין סמיכות גאולה לתפילה, כעין מה שאיתא במדרש בשלח (שמו"ר כ"א כ"ה) בפסוק "השמיעני את קולך הראיני את מראיך כי קולך ערב ומראך נאוה" כו', שכביכול השתוקק הקב"ה לשמוע צעקת בני ישראל אחר הגאולה, ועל ידי שלא צעקו הביא עליהם חיל פרעה כדי שיצעקו ע"ש. וז"ל המדרש, אמר רבי ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפילות כו', כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה, שאמר "ויצעקו בני ישראל לה'". ולמה עשה הקב"ה להם כך, אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפילתן. אריב"ל למה הדבר דומה למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הליסטים, שמע המלך והצילה,

הקב"ה רוצה לשמוע את תפילת בני ישראל אחר הגאולה בדווקא

לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, היה מתאוה שתדבר עמו, ולא היתה רוצה (מתוך גאוה), מה עשה המלך גירה בה הליסטים כדי שתצעוק וישמע המלך, כיון שבאו הליסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך (ולא לגרות בך הליסטים). כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקין ותולין עיניהם להקב"ה וכו' מיד "וירא אלקים את בני ישראל", התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע קולם פעם אחרת ולא היו רוצים. מה עשה, גירה לפרעה לרדוף אחריהם, שנאמר פרעה הקריב, מיד "ויצעקו בני ישראל אל ה'". באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש, לשמוע קולכם שנאמר "השמיעני את קולך", אותו הקול שכבר שמעתי במצרים וכו' עכ"ל המדרש.

היוצא מכאן שהקב"ה גאל את ישראל ממצרים, כיון שצעקו אליו מתוך דעת והרגשה שאין להם כלום חוץ ממנו ית', וציפה הקב"ה שעל ידי הגאולה יבואו לדעת כזו שתהיה שוה לביטול שהיה מקודם לכן, וכבחינת "אדם ובהמה תושיע ה'", ומכיון שלא עשו כך גירה בהם הקב"ה את פרעה כדי שיבואו לתכלית הביטול ואז היה יכול להיות הגאולה שלימה ולכן אז נפתח פיהם של ישראל ואמרו שירה. מכלל שיש תפלה אחר הגאולה שלא מתוך הצרה, רק מתוך הגאולה דוקא.

וזהו שנאמר "אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה" כו', על ישועה ראשונה שעובר על איש ישראל עד שבא לכלל דעת וזוכה לראות ולהשיג חסדי ה' וגבורותיו. "אעברה נא" כו', הוא התפלה אחר הדעת כמו שהיה ארץ ישראל אחר קבלת התורה, אדם ובהמה כו' ל. יעזור השי"ת שנזכה לבטל עצמנו אליו בתכלית הביטול, ועל ידי זה תבוא הגאולה והישועה השלימה בב"א.

יסוד החסידות